

który jednakże już w r. 1653 zostaje w zupełnym zniszczeniu. Dopiero po burzy kozackiej zaczął Kahorlik pomalu przychodzić do siebie, przynajmniej lustracya z 1765 r. mówi o nim dosyć pochlebnie. Jest on wtedy opalisadowanym, posiada karcznię i chałup intratnych 93. Starostuje wtedy Jan hr. Tarnowski po Amorze Tarnowskim. W czasie kolizy czynny Kahorlik był widownią krwawych starć, mianowicie pułkownik Sawicki pogromił tu dzieć kozacką. W 1787 roku bawi tu w podróży Stan. August, podejmowany przez Rafała hr. Tarnowskiego dziedzica Wasylowa. W r. 1781 są tu już żydzi. Starostowanie Tarnowskiego dobrze wpłynęło na wzrost Kahorlika, w którym zaczęły rość i jarmarki.* Podług lustr. 1789 r. znajdowało się w nim dom. samych chrześcian 216, dwór, folwark i cerkiew uniacka. Jan Amór hr. Tarnowski posiadaczem jest Sstwa, które ze wsiami: Słobodą Kahorlicką, Horohowatką, Janówką i słobodą Tarnówką, czyni dochodu zł. 35,954, gr. 17. *Jest tu cerkiew uniacka wzniesiona 1740 r. pod wezwaniem św. Parascewii.* (*)

Sinickie, Sinica nad Rosią i Sinica, zwana jest przez lustr. 1765 r. miasteczkiem, rewizorowie zaś 1789 r. mówią: była niem dawniej, lecz teraz wsią. Konst. Olizar Podkom. włodziimirski, ustąpił ks. Poniatowskiemu Podskarbu. L. prawa swego do Sstwa, które czyni dochodu zł. 4,525, gr. 19.

Taborowskie. Miasteczko Tabor nad Rastawicą, założone 1615 r. Lustr. 1622 r. mówi o niem. „Tabor alias Taborowka oppidum; ta słoboda na gruncie Sstwa Białocerkiewsk. osadzona, ma wolności do lat 15, wysiedzieli iusz lat 6“. Przygody wojenne nie dozwoliły miejscu temu nabrać wzrostu, które na posadę wiejską obrocone zostało. Fran. z Łyczkowa Dogiel Cyryna sędzia Trybunału, otrzymał 1744 r. od Augusta III w dożywocie: villa Taborów seu Taborowka, cum attinentiis. Utworzone następnie

Sstwo, zawierając włości: Zolotuchę i Kamiennagrobłę, należało podczas lustr. 1789 r. do Pawła Cyryny i czyniło dochodu zł. 6,424. „Miasteczko całe, wałami starożytnymi opasane, z bywszemi 2 bramami: Białocerkiewską i Kijowską, przez które trakt pocztarski z dawnych czasów bywał; pośród rynku karczma; domów chrześ. 31, cerkiew uniacka, staw i młyn“.

Stawiskie, zwane ode wsi Stawiszczce nad Kamionką. Inne są Stawiszczca, miasto do klucza Białocerkiewsk. należące (ob. s. 513). Sstwo to ostatnią lustracyą 1789 r. objęte zostało, jako przynależność Sstwa Romanowskiego.

Rozowskie, gdzie miasteczko Rozów nad rzeką Zdwirz; podług lustr. 1789 r. miało chałup chrześ. 70, żydowa. 9; zameczek nad stawem, ogrodzony dębowa palisadą, która opadać zaczęła; cerkiew i 2 młyny. Sstwa posiadaczem jest Ign. Cetner Wda Bełzki, należą wsie: Nebylica, Komarówka, Sitniaki, Zmurówka i Borówka; dochód wynosi zł. 17,847, gr. 23.

Dymirskie. *Dymir został dopiero około 1582 r. założony. Wedle Edw. Rulikowskiego (St. Geogr.) założył go Piotr Bylczyński pod opieką ks. K. Ostrogskiego, do którego później i miasto przeszło drogą kupna. W r. 1622 jest własnością ks. Koreckiego wojewody kijowskiego. W roku 1631 starostuje tu Jerzy Lasota, po którym starostwo r. 1634 Janowi Lanckorońskiemu dostaje się jako dzierżawa. Tu w roku 1638 podczas buntu Ostranicy został pobity przez Stefana Wysockiego wódz kozacki Pozarski. Wojny kozackie zupełnie zniszczyły Dymir, który po Stefanie Sulimie, jako dobra królewskie dostają się od Władysława IV Władysławowi Wilczkowskiemu staroście owruckiemu. W r. 1665 znowu zostaje zniszczony Dymir. Odbudowali go później i uzbroili dwaj dzielni żołnierze kresowi: pułkownik Jan z Opolska Piwo i Elias Nowicki, a to z woli Sobieskiego. W r. 1701 jest tu starostą Piotr Farki, utrzymując chorągiew pancerną

(*) Podług w St. Geogr. Edw. Rulikowskiego monografii.

broniącą stale dymirskiej twierdzy. Około tego czasu miasto wpadło na chwilę w ręce Paleja. R. 1720 Dymir przechodzi w ręce Kazimierza Steckiego, chorążego kijowskiego, który podnosi osadę i wyjednywa dla niego prawo miejskie. * Possessore Sstwa, mówi lustr. 1765 r., jest JW. Eustafi Potocki generał art. lit. Zamek na równym miejscu stoi, w kolo fossą, palami opalisadowany, na bramie izlebek 2, w środku zamku budynek stary, lamus i t. d. Miasteczko Dymir ma chałup 121, żydów osiadłych 10. Intrata Sstwa zł. 8,496, gr. 12, z tój salarium Gubernatora zł. 510, gr. 12. Kozaków jest 21, są postawieni dla obrony gruntów, które w klótni cum collateralibus zostają. Od 1768 r. Sstą był Kajetan Potocki, syn Eustachego, zastała go i lustr. 1789 r.; wynosił wtedy dochód zł. 14,715, gr. 15, lubo jedna tylko wieś Kotuzanka należała do Sstwa. W Dymirze domów chrześk. 106, żydows. 10; dwór zwany zamkiem nad rzeczką Pychowką, palisadą dębową opasany; cerkwie 2 uniackie, karozna zajezdna, kramnic 5, boznica, młyn i t. d.

Hermanowskie, utworzone około 1773 r.; leży na północ Sstwa Kahorlickiego. Lustr. 1789 r. wyliczają wsie. Slobudka, Olszanka, Mirowka, Semenowka; dochód zł. 27,000 gr. 27; posiadacz Sstwa: Jan hr. Mier kaszt. Inflantski. Miasteczko Hermanowka nad Krasną, ma gospodarzów osiadłych 111, domów żydows. 4, cerkwie uniacką; dwór z drzewa pośród starego zamczyska, fossą obwiedziony, częścią palami, częścią płotem ogrodzony. * Wiadomości te o Hermanówce tak się uzupełniają podług Edw. Rulikowskiego (Sl. Geo. r.): Miejscowość ta zwana dawniej Hlewaczów, dana przez Swidrygielę Jurszy dzielnemu żołnierzowi, dopiero ku końcowi XVI w. zaczyna się wynurzać ze stepu i lasów i za dziedzica Firleja przyjmują nazwę Hermanówki. Andrzej Firlej wojewoda sandomierski obwarowywa Hermanówkę wznosi w niej mały zameczek i tworzy z osady miasteczko, później często niszczone przez Tatarów. W r. 1659 Jan Wychowowski hetman Ukrainy złożył w Hermanówce wiec kozacki, któremu tłumaczył ugodę hadziacką. Wcześniej nieco,

bo 1653 r. zniszczyła miasto morowa zaraza, po czém z trudnością się odbudowywa. W r. 1761 żydzi tutejsi wraz z kahorlickimi i warylewskimi płacą pogłównego 360 złp. W r. 1740 jest w Hermanówce 100 domów i tyleż osób wyżej 7 lat. W r. zaś 1792 w 116 domach jest mężczyzn 711, kobiet 665. Cerkiew uniacka wzniesioną została 1726 roku.*

Miasteczka prywatną własnością będące:

Tetyów nad Rosią, należy do Ledóchowskich.

Biłolówka, z pałacem i ogrodem. *Wedle podań miejscowych, jest to wielce starożytna i przemożna w XIV i XV wieku miejscowość, zniszczona przez Mendligireja;—niewiadomo ile w tém prawdy, ale to pewna, że w XVI w. zaczęła się Biłolówka na nowo rozrastać. Zatarła się pamięć Mendligirejowego najazdu, ale blizkie sąsiedztwo nieprzestawało i nadal zagrażać jak całemu krajowi, tak i tój mieścinie. Jakoż 1607 roku jeden z najazdów tatarskich został wymierzony na B. Wojska królewskie zwiody tu z nimi bitwę, ale zostały rozgromione, a B. z całą okolicą powtórnie zniszczoną. Poległ w tój bitwie Jarosz Wilga Godzimirski, doświadczony mąż w boju, rycerz poślubiony obronie kraju. Nie mogliśmy się dowiedzieć z akt, czyją w te czasy B. była posiadłością, ale musiała należeć z pewnością do jednej z tych rodzin tego kraju, które w tój dobie tyle razy ponawianych kolejno napadów tatarskich, zniszczone i ogolcone z mienia i dostatków, musiały się wyprzedawać z dóbr gniazdowych. Jakoż wiemy już akt, że 1608 roku nabywa te dobra Anna z Chodkiewiczów ks. Joachimowa Korecka, dziedziczka na Korcu, rodzona siostra wielkiego Karola Chodkiewicza. Za ledwie jednak nabyła te dobra, gdy 1612 r. Tatarzy znów tu wpadli i B. tylko co na nowo zasiedloną obrócili w perzynę. Pomimo to jednak pani ta można, gospodarna i zapobiegliwa, znów staraniem swoim puste te dobra zaludniła i urządziła oprócz B. jeszcze inne wioski i w blizkości zasiedliła, jak: Sestrenówkę, Macharzyńce, Ohijówkę i Hołubówkę. Osadziicielami tych wiosek była szlachta, w służbie ks. Koreckich